

El règim verbal en els vocabularis de llenguatge jurídic: una proposta

XAVIER RULL

Universitat Rovira i Virgília
xavier.rull@urv.cat

A Joan Solà i Cortassa, in memoriam

Doctor en Filologia Catalana

i professor de la Universitat Rovira i Virgili. Ha treballat en lexicologia, lexicografia i terminologia. És autor dels llibres *La formació de mots. Qüestions de normativa* (2004) i *Els estrangerismes del català. Com són i per què en tenim. Una aproximació social i lingüística* (2008), i dels diccionaris *Lèxic bàsic d'enologia i viticultura* (1997) i el *Diccionari del vi* (1999).

Resum

Aquest article analitza el problema de la informació del règim verbal en vocabularis especialitzats, en concret se centra en el vocabulari jurídic, i mira d'oferir una solució aplicada que va més enllà de l'etiquetatge gramatical usual avui dia.

PARAULES CLAU: verb; règim verbal; lexicografia; terminografia; llenguatge jurídic

Abstract

Verbal complements in legal dictionaries: a proposal

This paper analyzes the problem of the information about syntactic government in verbs in specialized dictionaries (focusing on legal language) and aims to offer an applied solution that goes beyond the grammar labeling in force.

KEYWORDS: verb; syntactic government in verbs; lexicography; terminography; legal language

TERMINÀLIA 2 (2010): 23-31 · DOI: 10.2436/20.2503.01.15
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

1 Representació del règim verbal en la tradició lexicogràfica catalana

Tradicionalment, la lexicografia catalana només ha distingit entre verbs transitius (*tr*) i intransitius (*intr*), i puntualment ha consignat alguna altra categoria (copulatiu (*cop*), absolut (*abs*) i auxiliar (*aux*) en el GDLC, per exemple). Se sol emprar també l'etiqueta pronominal (*pron*), que engloba casuístiques diverses (usos reflexius i recíprocs de verbs transitius, pronoms inherents, etc.). Addicionalment, hi ha altres recursos per a indicar el règim verbal, com subentrades, exemples o comentaris afegits; però són secundaris o d'ús irregular (*mirar per* 'procurar bé a' apareix com a subentrada en el DCVB, accepció I.7; en canvi, *mirar de* 'procurar' o *comptar amb* 'tenir a disposició' no tenen subentrades específiques ni en el GDLC ni en el DIEC2), de manera que no es poden considerar elements centrals de la representació del règim verbal (per a una aproximació al tractament del règim verbal en la lexicografia general catalana, vegeu Ginebra (2003) i Montserrat i Ginebra (2000)).

Com ha comentat Solà (1982; 1992), l'etiquetatge *tr/intr* en els diccionaris és insuficient. Aquest és un dels elements que expliquen l'aparició del DUVC, que explicita els complements verbals. Amb tot, cal dir que des del final del segle xx hi ha hagut una lleu evolució. Així, el DIEC2 classifica els verbs pronominals també com a *tr* o *intr*; o l'etiqueta *aux* hi apareix millorada respecte de l'edició precedent. De manera semblant, el GD62 empra l'etiqueta *règ* (règim) per al complement preposicional obligatori; o especifica la tipologia dels verbs pronominals, distingint els usos reflexius i recíprocs mitjançant les etiquetes *ref* i *rec*, desmarcant-los dels inherents (el DCVB utilitza també les etiquetes *refl* i *recípr*, però amb un ús diferent; vegeu Ginebra (2003, p. 438-439)). Altres reculls van més enllà. El DLPAM indica, després de l'entrada d'un verb, la preposició del complement regit. D'aquesta manera, *complànyer-se* duu l'etiqueta *pron* seguit de [*de*] (l'exemple és *Yo són aquell de qui's deu hom complànyer*). Malgrat tot, en la lexicografia catalana aquesta darrera innovació és, de moment, marginal.

La distinció entre *tr* i *intr* (i *pron*) de la lexicografia general s'ha traslladat als vocabularis tècnics. Però si aquest etiquetatge s'ha demostrat poc eficient en la lexicografia general, és raonable pensar que també ho és en la terminografia. En efecte, quan un vocabulari especialitzat indica que un verb és *intr*, a priori no se sap si es tracta d'un verb absolut (com *rondinar*) o d'un verb amb complement preposicional i, en aquest cas, quina preposició hi va (vegeu *resistir*: els diccionaris duen exemples amb *a*, però pot anar acompanyat de *contra*?). Això en el millor dels casos: el més probable és que bastants usuaris no sàpiguen què significa *transitiu* i *intransitiu*, per més que rebessin aquesta informació durant els estudis. Afegim-hi, encara, que en els diccionaris generals hi ha la possibilitat de suplir aquesta mancança posant exemples que il·lustrin sobre l'ús

sintàctic dels verbs; però en els vocabularis terminològics no se sol posar-hi exemples d'ús i, per tant, el desemparament és més gran.

2 Objecte del treball

Tenim, doncs, que en català es produeix una quantitat ingent de vocabularis terminològics, en què l'etiquetatge del règim verbal és com el de la lexicografia general, que s'ha demostrat insuficient i que, a més, potser no és reconegut adequadament pels usuaris. Podem plantejar-nos, doncs, d'introduir-hi alguna innovació. Aquest és l'objecte d'aquest treball.

(Hem obviat un detall previ: si cal que un vocabulari terminològic doni informació gramatical sobre la tipologia dels verbs. Sembla lògic que s'indiqui si un terme és nom masculí, nom femení, verb o adjectiu; però no és tan clar que calgui indicar si un verb és transitiu o intransitiu. No entrem a valorar aquesta qüestió i quedem-nos amb la idea que, si es vol donar informació sintàctica dels verbs, l'etiquetatge de la lexicografia general és insuficient i s'han de buscar altres vies.)

Per a fer l'exposició ens centrem en el llenguatge jurídic. La seva naturalesa és útil per a assajar una nova proposta, tot i que, lògicament, el que proposem pot ser aplicat a qualsevol tecnolecte.

Adoptem un enfocament pràctic i defugim la visió teòrica. Hi ha força treballs fets des de la metalexicografia que s'han ocupat d'aquest problema, però aquí no farem un repàs d'aquestes aportacions, perquè l'article vol ser una primera proposta per a avançar en la resolució d'un problema dels vocabularis terminològics.

Cal dir, finalment, que només tractem el règim verbal, amb una petita aproximació als verbs que tenen un determinat règim verbal i alhora ocorren en alguna construcció fixada. Per això deixem de banda altres aspectes com la distribució semàntica entre quasisinònims, com la que hi ha entre *acarar*, *confrontar*, *autenticar* i *compulsar* (*acarar* i *confrontar* fan referència al fet de comparar els documents, mentre que *autenticar* i *compulsar* designen l'acció administrativa de certificar que original i còpia són idèntics; vegeu-ne més informació a Freixa i Lorente (2006)) o *comissar/decomissar* i *confiscar* (el segon se sol reservar quan els béns passen al fisc per no haver pagat impostos o per no haver indemnitzat algú, mentre que el primer s'aplica a béns objecte d'activitats il·lícites).

3 Casuística

Una selecció de verbs del llenguatge jurídic mostren la complexitat de la configuració sintàctica en aquest tecnolecte (deixem de banda que aquests verbs també s'usin en altres àmbits o en el llenguatge general, sigui amb el mateix règim, sigui amb un altre règim):

a) El verb *recaure*. En espanyol, *recaer* usat absolutament significa ‘una sentència, ser emesa’ (Cuando la sentencia recaiga decidiremos si presentamos recurso; En el litigio recaerá una sentencia absolutoria; Las medidas provisionales vigen hasta que recae la sentencia definitiva). Amb un complement introduït per *en*, *sobre* o *contra*, significa ‘una sentència, tenir efecte sobre’ (Esta sentencia obliga a todas las partes y no solo a aquellos en los que recae; La parte contra la que recae la sentencia presentará alegaciones; El hecho sobre el que recae la sentencia se produjo el año pasado; El expediente sobre el que recae la sentencia trata de una demanda de amparo). El DRAE no recull aquests sentits; en canvi, el DIEC2 sí que el reconeix per a *recaure*, però no pas amb una entrada específica, sinó amb un exemple (En aquest litigi recaurà una sentència absolutòria) afegit a l’accepció 2.2 (‘Una acció, afectar directament algú o alguna cosa’) i sense dades quant al règim.

b) Els verbs *entendre* i *conèixer*. Signifiquen ‘un jutge o un tribunal, (haver d’)intervenir en una causa’. En els diccionaris generals hi ha divergència a l’hora de tractar-los. El GDLC (accepció 1.3) i el GD62 (accepció II.1) reconeixen aquest ús d’*entendre* (el GDLC ho defineix així: ‘Intervenir, un jutge o una autoritat, en un assumpte de la seva competència’; la definició del GD62 és pràcticament idèntica). Ambdós diccionaris el consignen com a intransitiu (el GD62 indica que és verb de règim), si bé no especifiquen quina preposició hi va. Per contra, el DIEC2 no reconeix aquest ús d’*entendre*. Pel que fa a *conèixer*, el GDLC i el DIEC2 el recullen, mentre que el GD62, no. El DIEC2 (accepció 3) en consigna dos usos. El primer és intransitiu, i hi posa la subentrada *conèixer d’un afer*, definida com ‘En dret, haver-lo de jutjar’. El segon és transitiu, i duu aquesta definició: ‘Examinar (una causa) per tal de jutjar-la’. De la seva banda, el GDLC (accepció 18) reporta la mateixa definició i indica que és intransitiu (amb l’exemple *Els tribunals militars no tenen competència per a conèixer de les causes civils*). Cal dir, a més, que en textos diversos ambdós verbs ocorren amb *en* (*Un jutge que coneix en afers civils*; *Entendre en una causa*). Finalment, el DCVB indica que *conèixer* tant pot ser transitiu com intransitiu i usa com a descriptor a la definició *entendre* regint de (‘Entendre d’un plet o assumpte, examinar-lo per tal de jutjar-lo i resoldre’l en justícia’; accepció 3). La preposició *en* potser s’usa per influència de l’espanyol. El DRAE reconeix aquest ús a *entender* (‘Dicho de una autoridad: Tener facultad o jurisdicción para conocer de materia determinada’; posa l’exemple *El juez federal entiende en esa causa*; accepció 10). També reconeix aquest ús en *conocer* ‘Entender en un asunto con facultad legítima para ello’, amb l’exemple *El juez conoce del pleito*; accepció 9; és un cas de circularitat).

c) El verb *cessar*. Segons el DIEC i el GDLC, és intransitiu amb el significat de ‘deixar un càrrec’ (el GD62, però, obre la porta a l’ús transitiu). Segons el DRAE, l’equivalent *cesar* també és intransitiu. Per tant, cal usar-lo absolutament o acompanyat de complements introduïts per *en*, *de* o com a seguit del càrrec (el DIEC2

només preveu *en*, però el GDLC i el DUVC preveuen tots tres règims: *Cessà en la gerència*, *Cessà de gerent*, *Cessà com a gerent*). Per tant, per al sentit causatiu de ‘fer plegar’ cal dir *destituir*, *rellevar*, *remoure* o *fer cessar* (*La presidenta va fer cessar el gerent*; en espanyol també hi ha l’expressió *dar el cese a*).

d) Els verbs *ratificar* i *retractar*. El primer té dos usos. Quan significa ‘el poble mitjançant referèndum, un òrgan legislatiu o executiu, un organisme superior d’una entitat, etc., donar validesa a un tractat, un acord, etc., prèviament acordat per un òrgan gestor, una comissió, etc.’ és transitiu (*Ratificar un acord*; *El parlament ha ratificat l’adhesió del país a la unió mercantil*; *La ciutadania ha ratificat la Constitució mitjançant referèndum*). I quan significa ‘indicar que, el que havia dit o fet anteriorment un mateix sobre una qüestió, continua sent vàlid’ pot ser transitiu, però també se sol usar pronominalment i amb un complement introduït per *en* (*El testimoni va ratificar el que havia dit*; *L’acusada es ratifica en la seva innocència*; *Ens ratifiquem en la nostra posició*). De la seva banda, *retractar* significa ‘en un procés judicial, una controvèrsia, una negociació comercial, etc., retirar o deixar de mantenir formalment allò que un mateix ha dit, escrit o proposat o allò a què s’ha compromès’ i pot usar-se transitivament o també pronominalment i amb un complement introduït per *de*, el qual, però, és optatiu (*L’acusat va retractar el seu testimoni o va retractar-se del seu testimoni*; *Ja em vaig retractar del que vaig dir*; *Si us retracteu perdeu la possibilitat de reclamar*).

e) El verb *recórrer*. Quan significa ‘interposar recurs contra una sentència, una decisió judicial o administrativa, etc.’, normativament és intransitiu, amb possibilitat d’usar-se absolutament. El DIEC2 i el GDLC així ho indiquen (els exemples del DIEC2 són: *Recórrer contra una sentència*; *Sempre hi ha la possibilitat de recórrer*). La preposició *contra* té sentit perquè tradicionalment es deia *recórrer a algú* quan hom acudia als tribunals de manera genèrica (vegeu el DCVB (accepció 4) i el GDLC (accepcions 1.3 i 1.4: l’exemple d’aquesta darrera permet entreveure ambdós sentits: *L’entitat ha recorregut al tribunal suprem contra aquesta sentència*); el DUVC també consigna dues accepcions, però el DIEC2 ajunta tots dos sentits en l’accepció 1.3). Tanmateix, en espanyol és transitiu (*El abogado recurrió la sentencia*) i aquest ús és reconegut pel DRAE (accepció 4). En català s’ha estès l’ús transitiu (*L’advocat va recórrer la sentència*); així figura en el GD62 i així s’usa als noticiaris de TV3. Si *recórrer* té entrada en un recull, encara que s’hi posi l’etiqueta *intr* els usuaris poden continuar interpretant que l’ús transitiu és possible.

f) En espanyol, *recurrir*, *impugnar* i *acudir* poden anar amb la preposició *en* indicant el tipus de recurs o la via per la qual hom presenta recurs (*Recurrir o acudir en queja*; *Legitimidad para recurrir o impugnar en casación*; *Se puede recurrir en alzada ante el Ministerio*; *Pretende recurrir en amparo ante el Tribunal Constitucional*; *Puede recurrir o impugnar en amparo este artículo*; *Se puede recurrir o impugnar en vía contenciosa administrativa*). En català aquest

fenomen també es dona: el veiem a *recórrer* i també a *impugnar* (La part contrària impugnarà en forma el recurs de suplicació presentat per l'altra part; El peticionari va impugnar en temps i forma la denegació del Comú a la seva sol·licitud), a *conèixer* quan s'indica en quin àmbit o estadi actua un jutge perquè hi té competència (Conèixer en grau d'apel·lació) i a *dictar* o *pronunciar* 'un jutge, un tribunal, etc., emetre una sentència, una resolució judicial, etc.' quan s'indica quin tipus de recurs s'ha tractat (*dictar en apel·lació* 'emetre una resolució que resol un recurs d'apel·lació').

g) El verb *desistir*. En el llenguatge general s'usa absolutament (No ens feien cas, i finalment vam desistir), amb *de* (Va desistir d'anar-hi; el DIEC també posa l'exemple *Desistir d'un càrrec*), amb *en* (Va desistir en l'intent d'aconseguir una beca; és un ús reconegut pel DUVCC, cap altre diccionari general no el consigna) i amb *a* (el DSFF, en l'entrada *desistir*, defineix *desistir* que algú faci alguna cosa o *desistir a fer alguna cosa* com 'deixar algú o alguna cosa per inútil'). En l'àmbit jurídic significa 'retirar una actuació promoguda per un mateix o renunciar-hi'. No és clar quin règim s'hi aplica. Existeix l'expressió fixada *desistir a la demanda*, però també es pot dir amb *de*, règim que es conserva amb el substantiu d'acció (El titular del contracte pot exercir el dret de desistiment del contracte en el termini de 14 dies). Cal dir que l'ús amb *a* i *de* també es troba en espanyol (Hemos desistido a o de ir a un hotel; Desistieron a o de participar en aquel acto) i també s'usa pronominalment (Se desistieron a o de la petición de reembolso).

h) El verb *enervar*. Significa 'deixar sense efecte (un document judicial, una sanció o un procés sancionador, una situació prevista o tractada en un procés judicial, etc.)'. Aquest sentit no és recollit pels diccionaris generals, però sí pel TERMCAT. És transitiu i el complement directe pot ser el document o procediment (*Enervar el procediment sancionador; Enervar l'aplicació d'una garantia; L'arrendatari no gaudeix del dret d'enervar l'acció exercida; Una autoinculpació enerva la presumpció d'innocència; Presenteu la resolució que declara enervada l'acció de desnonament*). Tanmateix, sovint es diu *enervar els efectes* de seguit del tipus de document o situació (*Enervar els efectes d'una renúncia, d'una interlocutòria, d'una resolució; Per tal d'enervar els efectes de l'avís de denúncia pagui l'import del deute; Recurs de reposició per a enervar els efectes d'un decret; Un recurs pot enervar els efectes d'una sentència*); i hi pot haver un adjectiu després d'efectes (*Enervar els efectes probatoris d'un fet; El retard en el pagament per ingrés hospitalari no enerva els efectes legals del deute*).

i) El verb *imputar*. El seu sentit és 'un jutge o un fiscal, considerar que (algú) és culpable o responsable (d'un delictes, d'una falta, etc.) i engegar el procés judicial pertinent'. Té dues configuracions sintàctiques. En la primera, recollida pel DUVCC, el complement directe és el delictes o la falta; i qui l'ha comès s'expressa amb complement indirecte (*Imputaran al veí un crim que no ha comès; Li han imputat el delictes de desobediència; Són diver-*

sos els delictes que se li imputen). En la segona, el complement directe és qui comet el delictes o la falta, i el cas o l'acusació s'expressen amb un complement introduït per *en* o, secundàriament, per *per* (*Van imputar-lo en un cas de malversació; Han imputat els directius en un cas de corrupció; Està imputat en diversos afers; En aquesta causa l'imputen per prevaricació*).

4 La proposta

Diguem d'entrada que, en la lexicografia general, convindria revisar el sistema d'indicació del règim verbal. Segurament, caldria: (i) a més de marcar els transitius, desgranar els intransitius diferenciant els absoluts, els inacusatius i els que duen complement preposicional (i *preveure* que hi ha verbs amb més d'un complement, com *convèncer algú d'una cosa*); (ii) indicar els complements indirectes obligatoris (com *a donar una cosa a algú*); (iii) indicar si un complement és optatiu o obligatori (pensem en *anar a un lloc* —obligatori— i *anar-se'n (a un lloc)* —optatiu—); (iv) indicar altres règims (*ser alt / conegut / de la broma; anar o venir malament / ample / com una seda*); i (v) distingir els diversos tipus de pronominals (reflexius, recíprocs, inherents, etc.).

Ara bé: mentre no es refà el sistema hi podem introduir innovacions que el millorin parcialment. Una opció seria consignar a l'entrada, al costat del verb, la preposició o les preposicions que regeix. Tot això sense suprimir l'etiquetatge tradicional, ja que no són recursos contradictoris. Així, les entrades dels articles terminogràfics serien:

recaure [intr.] (per al sentit 'una sentència, ser emesa')
recaure en/sobre/contra [intr.] (per al sentit 'una sentència, tenir incidència o efecte sobre')
entendre en/de [intr.]
conèixer en/de [intr.]
cessar en/de/com a [intr. opt.]
*ratificar*¹ [tr.] (per a *ratificar un acord*)
*ratificar*² [tr.] o *ratificar-se en* [intr.] (per a *ratificar la declaració*)
retractar [tr.] o *retractar-se de* [intr. opt.]
recórrer contra [intr.]
recórrer en [intr.]
desistir a/de [intr.]
enervar (els efectes + (adj.) + de) [tr.]
imputar [tr.] (per a *imputar un delictes a algú*)
imputar en [tr.] (per a *imputar algú en un delictes*)

Certament, una altra alternativa és reportar la informació en notes o mitjançant exemples. Però la força de l'entrada és majúscula en comparació amb les explicacions addicionals; vegeu el cas de *recórrer contra*, que presentat així es veu com una construcció solidària, cosa que potser ajudaria a evitar-ne l'ús transitiu.

5 Perfilament de la proposta

(I) Si s'adopta aquesta solució, l'etiqueta intr en verbs sense preposició tindria el valor d'absolut (si bé potser seria millor l'etiqueta abs). Seria el cas de prevaricar 'un funcionari públic, un jutge, un càrrec, etc., cometre un delicte per no complir amb les seves obligacions' (L'excalcalde nega haver prevaricat); d'expirar 'el període per a fer una cosa, acabar-se' (El termini ha expirat; El període per a presentar al·legacions expira demà; Si el termini expira en dia festiu, s'estén al següent dia laborable); de vigir 'un document legal o vinculant, ser vàlid i tenir efecte' (Aquest reglament ja no vigeix; El conveni vigeix des de 1969; Indiqueu la data en què l'ordenança deixa de vigir; Mentre no s'aprovin les taxes, vigeix l'annex de tarifes; Aquesta clàusula papal ha de vigir en tots els monestirs); o de vèncer 'un element contractual que genera un deute, arribar al moment en què s'ha de fer el pagament' (El dia 30 venç el lloguer; La lletra venç demà; Els interessos ja han vençut; Han vençut els dividendes i encara no els han pagat; Brestreta de l'import d'un efecte mercantil que no ha vençut a canvi d'una comissió; també és sinònim d'expirar: El termini per a les al·legacions venç d'aquí a un mes).

(II) Al seu torn, l'etiqueta tr indicaria que hi va un complement directe. Seria el cas de transposar 'incorporar (una directiva de la Unió Europea) a l'ordenament jurídic d'un estat fent o canviant lleis o reglaments' (Hem canviat els contractes fruit de transposar la directiva M); d'estimar 'un tribunal, un jutge, etc., acceptar (les peticions de les parts)' (El jutge va decidir estimar parcialment el recurs d'apel·lació; La jutgessa ha estimat la demanda i per això tira endavant; La decisió judicial arriba després que el tribunal hagi estimat un recurs de la fiscalia); de meritjar o generar (pel qual els nostres treballadors de bancs i caixes diuen alegrement —sense pensar si contribueixen a l'equilibri ecològic de les llengües— devengar) 'una activitat, un producte financer, una persona mitjançant la seva feina, etc., generar el dret a rebre (una quantitat de diners o una compensació)' (Aquesta activitat genera un benefici de X dòlars; Un directiu merita un salari mensual de X euros; Cal pagar-li el sou meritjat; La cogeneració genera o merita drets d'emissió de CO₂; No s'ha de meritjar l'impost en les transmissions de terrenys menors de 50 m²; L'impost es merita quan comença la construcció; La Generalitat ha meritjat X euros per aplicació de l'impost; Correus pot liquidar tributs generats o meritjats durant el darrer exercici; Aquests interessos encara no s'han meritjat, i si cancel·la la hipoteca no els deurà); i tants d'altres, com sobreseure, encobrir, desnonar, embargar, falsificar, desfalc, malversar, etc.

(III) En els transitius, a més, el complement directe pot anar entre parèntesis dins la definició, seguint el mètode introduït per Pompeu Fabra en el DGLC i incorporat —bé que no del tot— en els diccionaris generals catalans posteriors. Així, encausar tindria com a definició 'formar causa (a algú), procedir (contra algú) judicialment' (tal com fa el DIEC2). Si hi ha més d'un complement directe possible es poden posar ambdós entre parèntesis. Seria el cas de punir 'imposar una pena (a

algú) (per una falta, un delicte, etc.)' (El tribunal puní el criminal; Cal punir tots els delictes) o denunciar 'notificar a l'autoritat governativa o judicial que (algú, una organització, una empresa, etc.) ha comès (una falta, un delicte, una irregularitat, etc.)' (Denunciaran l'empresa; Han denunciat el gerent per desfalc; Volem denunciar una agressió; Denunciar un cas de furt). Val a dir que denunciar encara té un altre significat com a transitiu, 'una part, notificar a l'altra l'extinció (d'un document o acord vinculant entre ambdues), sigui per voluntat d'extingir-lo, sigui perquè venç'. Amb la definició redactada així es preveu una de les possibles configuracions sintàctiques (Denunciar un contracte; Denunciar un tractat), però cal preveure l'altra configuració sintàctica, més complexa (semblant a la que hem vist a enervar), en què s'indica amb un substantiu l'acció que es fa sobre el document o acord (Denunciar la ruptura d'un tractat = Denunciar un tractat; Denunciar la fi d'un armistici = Denunciar un armistici). Aquesta darrera circumstància potser s'ha de resoldre mitjançant exemples en una nota, atesa la seva complexitat.

(IV) Caldria indicar, també, els verbs que tenen complement optatiu. En aquest cas es pot escriure al costat de l'etiqueta tr o intr l'abreviatura opt. És el cas de cessar i retractar (que ja hem comentat) o querellar-se 'presentar querella' (Es querellarà contra el marit; Si has de querellar-te prepara proves) i reincidir 'incórrer de nou en una falta, un delicte, etc.' (Qui reincideix ha de pagar penes dures; L'acusat ha reincidit en les activitats delictives):

querellar-se contra [intr. opt.]

reincidir en [intr. opt.]

(V) Hi ha verbs que poden usar-se alhora com a transitius i com a intransitius de règim i les dues configuracions sintàctiques fan referència al mateix significat. És el cas de renunciar 'una persona o una entitat, decidir de no agafar o no executar (allò que li pertany, allò a què té dret)' (Renuncià (a) l'herència; Va renunciar al o el càrrec; Renunciarà (a) l'acta de senador; Renunciam (a) aquest privilegi). Semblantment, dimitir vol dir 'plegar d'un càrrec, especialment quan hi ha una dificultat, incapacitat o incompatibilitat per a exercir-lo, com ara discrepàncies amb superiors, sospites d'irregularitats, problemes de salut, manca de suport parlamentari, etc.'. Els diccionaris catalans recullen l'ús transitiu (Ha dimitit el càrrec de president; és l'exemple del DIEC2), amb possibilitat de ser absolut (La directora dimitirà); però avui bàsicament es diu amb un complement introduït per de o com a (Ha dimitit de directora o com a directora), ús recollit pel DIEC2, el GDLC i el GD62. El DUVC consigna millor la selecció semàntica: dimitir (de / com un càrrec) o bé dimitir [(d')una funció] (els exemples són: L'alcalde ha dimitit; Dimitirà de president; Ha dimitit com a entrenador; El Sr. Roca ha dimitit el o del càrrec de gerent; L'oncle va dimitir (de) la presidència). Per a casos com aquests es pot posar la preposició entre parèntesis (com fa el DUVC):

renunciar (a) [tr. / intr.]

dimitir (de / com a) [tr. / intr. opt.]

A vegades les dues configuracions fan referència a la mateixa idea, però no s'apliquen sistemàticament en tots els contextos. Així, *complir* es pot dir amb complement directe o amb complement introduït per *amb* (*Compliu (amb) el vostre deure*), però de vegades només es diu d'una manera (*Cal complir la llei, el que diu la normativa*). Una particularitat així s'hauria de consignar en una nota.

(VI) Els verbs que són alhora transitius i intransitius amb significats diferents caldria posar-los en entrades diferents. Seria el cas de *prescriure*, que intransitiu absolut significa 'un fet, esdevenir nul per haver transcorregut un termini des de la seva realització' (*El dret de reclamar prescriu passat mig any; Els delictes de sang no prescriuen*) i transitiu significa 'establir (una cosa) com a obligatòria' (*L'ordenança prescriu que la sanció és de X euros*); o de *protestar*, que intransitiu absolut significa 'fer una protesta en un procés judicial' (*Protesto!: els mètodes del fiscal són abusius*) i transitiu significa 'refusar l'acceptació o el pagament (d'una lletra de canvi, d'un taló, etc.)' (*Protestar una lletra, pagarés, xecs*):

*prescriure*¹ [intr.]

*prescriure*² [tr.]

*protestar*¹ [intr.]

*protestar*² [tr.]

(VII) Hi ha verbs amb dos complements, un de directe i un (o més d'un) de preposicional. És el cas d'*acusar* 'considerar i fer públic que (algú) ha comès un delictes, una falta, etc.' (*Acusaren el comptable de robatori; Us han acusat i per això us detenen*); d'*absoldre* 'considerar (algú) innocent' (*Volien absoldre aquell criminal!; El jutge absoldrà el reu dels càrrecs que se li imputen*); de *processar* 'sotmetre a judici (algú)' (*Finalment, la cort de justícia processarà el dictador; Van processar-lo per tràfic de drogues*); o de *constrènyer* 'obligar (algú) judicialment o administrativament a fer una cosa', utilitzat com a traducció de l'espanyol *apremiar* (*Declare resolt el contracte d'arrendament a què constreny la demanda; Mitjançant l'astricció un tribunal constreny un deutor a pagar pel retard en el compliment d'un contracte*). Es podria adoptar una fórmula com ara:

acusar de [tr. / intr. opt.]

absoldre de [tr. / intr. opt.]

processar per [tr. / intr. opt.]

constrènyer a [tr. / intr.]

(VIII) Hi ha els verbs que poden dur diversos complements preposicionals (optatius o obligatoris) no excloents entre si (a banda que també puguin dur un complement directe, optatiu o obligatori). Seria el cas de *condemnar* (*Condemnaran el reu; La condemnaran per evasió fiscal; L'han condemnat a mort, a cadena perpètua, a treballs forçats, a deu anys de presó; el tipus de condemna i la*

*durada són complements distints, ja que en documents del segle XVII es llegeix *Comdempnam en deu anys de galera*); o de *litigar*, considerat transitiu en els diccionaris, però que també ocorre amb diversos complements preposicionals (*Litigar una causa; Van litigar els drets d'autor; Litiguen un dret de pas; Especialista a litigar en casos de corrupció; Volen litigar contra l'Ajuntament per l'increment de les contribucions; Aquells dos litiguen per l'aigua, sobre l'aigua; Litiguem contra una decisió injusta; Litiga amb la família política per la custòdia del fill*). Per a aquests casos es pot usar el signe més (+):*

condemnar per + a [tr. / intr. opt.]

litigar (en) [tr. opt. / intr. opt.] o *litigar per/sobre/contra + amb/contra* [intr. opt.]

Finalment, cal dir que el sistema facilita les remissions, com es veu a *incórrer en*, sinònim de *cometre* (*cometre perjuri = incórrer en perjuri; cometre un delictes = incórrer en un delictes*; si hi ha contextos no intercanviables es pot indicar en una nota, com a *incórrer en un dèficit comptable*).

6 Una eina per a la traducció (I)

Els vocabularis especialitzats solen consignar equivalències en altres llengües. La nostra proposta també pot ser útil en aquest terreny (el qual, d'altra banda, és ple de dificultats de tipus pragmàtic i sintàctic; vegeu les reflexions de Gelpí (2006) sobre el lèxic jurídic o de Ginebra (2008) sobre les complexitats de configurar les entrades verbals en un diccionari bilingüe). Així és en els verbs francesos *démètre* i *démissionner*; o en les construccions espanyoles *estar a* o *estar y pasar por*, que en català es tradueixen per *ajustar-se a*, *atenir-se a* o *sotmetre's a* (*Estaremos a lo que indica la ley > Ens ajustarem o ens atindrem a la llei*).

Una mostra de complexitat la trobem en el francès *plaider*. Un vocabulari català-francès de terminologia legal (Baqué, Castellanos i Lladó 2010) indica (p. 115) que és un verb transitiu i intransitiu i les equivalències que ofereix són *pledejar*, *litigar*, *advocar* i *defensar* (una causa). Tot seguit reporta la subentrada *plaider* (qqn) *coupable* i ofereix l'equivalència *declarar-se (algú) culpable*. El fet és que *plaider* es pot usar amb moltes configuracions sintàctiques. En concret (deixem de banda el sentit 'argumentar a favor de', propi del llenguatge general):

- Pot ser absolut (*Personne qui plaide; Le droit de plaider; Admis à plaider; Chaque partie est invitée à plaider; L'avocate plaide avec véhémence*). En aquest context, en català hi escau *pledejar* o *litigar*.
- Pot dur un complement directe que indica la causa (*Vous plaidez un procès; La cause que j'ai à plaider...*), el que es defensa (*Plaider l'innocence toujours; Plaider le droit à la grève*) o el que s'al·lega (*Il a plaidé les circonstances atténuantes; On a plaidé que...*). En el primer context hi escau *litigar* i *pledejar* sempre, men-

tre que *defensar* només escau en el segon exemple; en el segon context hi escau *defensar* en tots els exemples mentre que *litigar* i *pledejar* només escauen al segon exemple; i en el tercer context només hi escau *al·legar* o *adduir*.

- Pot dur un complement introduït per *pour* indicant a qui defensa hom (*Qui veut plaider pour un assassin?*) o l'objecte de litigi des d'una perspectiva favorable (*Nous plaidons pour les droits des travailleurs*) o neutra (*Ils plaident pour le partage d'une succession*). En els dos primers casos també es pot dir *en faveur de* (*Il plaide en faveur de Jean*; *Il plaide en faveur de la légalisation du cannabis*). Si el complement va introduït per *contre* indica l'altra part (*Des instructions interdisant aux avocats de plaider contre leurs collègues*; *Interdiction faite à l'avocat de plaider contre un ancien client*; *Ils plaident l'un contre l'autre*; *On ne peut pas plaider contre l'état*) o l'objecte de litigi des d'una perspectiva contrària (*L'avocat plaide contre la peine de mort*). En català, per als sentits favorables hi escau *defensar* o bé *litigar* o *pledejar* acompanyats de *per* o *a favor de*. Per al sentit neutre hi escau *litigar* (*per*) o *pledejar* (*per*). I per al sentit contrari hi escau *litigar* o *pledejar* acompanyat de *contra*, *en contra de* o *amb*.
- Hi ha altres règims. Es pot dir *amb dans* indicant el procés (*Elle a plaidé dans plusieurs causes*; *L'avocat a plaidé dans des procès liés à la responsabilité pénale des dirigeants*; *Il a plaidé dans l'affaire du sang contaminé*; *Nous plaidons dans toutes les affaires de propriété intellectuelle*) i, menys usat, *amb de* (*Nous plaidons de telles causes devant les tribunaux fédéraux*; *L'expertise nous a permis de plaider de nombreuses causes devant toutes les instances judiciaires*). En aquests casos pot ser *litigar en* o *pledejar en*.
- Hi ha l'expressió fixada *plaider coupable* 'basar la defensa d'un acusat considerant que és culpable, havent-se declarat culpable', i que pot anar amb *non*. Es pot traduir per *declarar-se culpable*.

En la traducció espanyol-català també en tenim mostres. És el cas del verb espanyol *proceder*, que té significats diversos. El primer sentit és intransitiu amb la preposició *a* i significa 'en un procés, dur a terme'; en aquest cas el complement també pot ser un adverbí o sintagma que indica el mode (*Proceder al archivo del caso, al desahucio, al embargo*; *El abogado procedió a impugnar el nombramiento*; *Proceder al llamamiento*; *El letrado puede proceder*; *Proceda con arreglo a las leyes*; *Puede proceder civilmente o judicialmente*). Per a aquest sentit en català es pot dir *procedir a* (o seguit d'un complement de mode). El segon sentit és absolut i significa 'una actuació, ser pertinent o adequada segons la pràctica judicial' o 'una actuació, estar en condició de fer-se per un manament, per la pràctica administrativa, etc.' (*Este comentario no procede*; *No procede dejar en libertad al encausado*; *Procede practicar la notificación*; *Procederá la enervación cuando el inquilino pague*; *Liquidación del régimen económico conyugal si procede*). En català, aquest sentit es diu *escaure* (l'expressió *si procede* pot ser traduïda per *si cal*). El tercer

sentit és intransitiu amb la preposició *contra*, amb el complement optatiu, i amb el significat 'sotmetre algú a un procés judicial', cas en què és sinònim d'*actuar* (*La fiscal procederá o actuará contra el acusado*; *La oficina anticorrupción procedió o actuó contra el gabinete*). Aquest sentit es pot dir en català amb *procedir contra*. Altres exemples són *alcanzar* 'fer un descobert de comptes', intransitiu i que en català seria *incórrer en dèficit comptable*; o *decomisar*, *incautar* i *incautarse de* (que són sinònims), en català *comissar* o *decomissar* (*El policía va comissar l'arma al lladre*; *Han decomissat un paquet de droga*).

7 Una eina per a la traducció (II)

El mètode proposat també va bé per a les equivalències d'expressions fixades, com *plaider coupable* (vista adés) o les construccions verbonominals del tipus *elevar un recurso* o *dictar sentència*. És el cas de la construcció espanyola *causar baja de/en/como* (amb complement optatiu): no cal una construcció forçada —com *ser baixa de/com a*—, n'hi ha prou amb *plegar de/com a* (amb complement optatiu). Un altre cas seria l'expressió *haber lugar* 'quelcom, ser admès perquè l'autoritat ho troba adequat o pertinent'. En català es pot traduir per *escaure* o *pertocar* (*Cuando haya lugar > Quan escaigui o pertoqui*; *Ha lugar el derecho al cobro por el paso en tierras particulares > Escau o pertoca el dret a cobrar pel pas en terres particulars*; *La resolución señala que ha lugar el recurso de apelación > La resolució assenyala que escau el recurs d'apel·lació*; *Este supuesto ha lugar > Aquest supòsit escau*; *Debe discutirse, si ha lugar, el nexa de causalidad entre el evento lesivo y las secuelas que presenta el individuo > Cal discutir, si escau, el nexa de causalitat entre l'esdeveniment lesiu i les seqüeles que presenta l'individu*). Si es diu en negatiu (*no ha lugar*) es pot fer servir el participi *denegat* -ada o l'adjectiu *denegatori* -dria, segons els contextos (*El Tribunal Supremo declaró no ha lugar dicha pretensión > El Tribunal Suprem va declarar que no esqueia o pertocava la pretensió esmentada*; *No ha lugar a continuar las obras > No escau (de) continuar les obres*; *No ha lugar deliberar > No escau o pertoca (de) deliberar*; *No ha lugar el recurso de apelación ejercido por la defensa > No escau el recurs d'apel·lació exercit per la defensa*; *Habrà que ver si hay o no lugar > Caldrà veure si escau o no fer-ho*; *Resolución sobre su demanda: no ha lugar > Resolució sobre la seva demanda: denegada*; *Auto de no ha lugar > Interlocutòria denegatòria*). I substantivat pot ser *denegació* (*Para otorgar el no ha lugar, el magistrado argumentó que... > Per atorgar la denegació, el magistrat va argumentar que...*). Un darrer exemple és la locució *dar vista a* 'exposar, durant un termini, un expedient a fi que les parts el puguin examinar'. El complement d'aquesta locució verbal és un document o un conjunt de documents, i si hi ha un mot com *caso* o semblant es refereix a la documentació relativa a un afer. Amb tot, el complement també pot ser una de les parts en litigi i, si s'indiquen ambdós complements, la documentació s'introdueix amb *de* i la part interessada amb *a* (*Dar vista al expediente, a la documentación*; *Dar vista a un caso*

penal; Ampliar el període para dar vista a la reforma electoral; Se ordena dar vista a las partes del contenido de los documentos; Debe presentar los documentos por duplicado para dar vista a terceros interesados; El juez no puede tomar decisiones sin dar vista a las partes). En català pot ser donar vista a i sotmetre a vista, però aquesta última expressió només pot rebre (com a complement directe) la documentació, mentre que donar vista a pot rebre (com a complement preposicional) tant la documentació com la part interessada (La secretària judicial va fer la taxació de costes, de la qual va donar vista a les parts; Abans de remetre l'expedient a l'òrgan sancionador cal donar vista a la persona inculpada perquè pugui presentar-hi al·legacions).

A banda, hi ha verbs que tenen un funcionament autònom i, alhora, ocorren en expressions fixades. Així, en espanyol *decaer* usat absolutament té dos significats. El primer és 'un dret, extingir-se pel transcurs d'un termini determinat per la llei o per una convenció establerta entre particulars', i en català es diu *caducar* (El derecho de tanteo decae por el transcurso del plazo establecido > El dret de tempteig caduca pel transcurs del termini establert). El segon és 'un recurs, una al·legació, una justificació, etc., no ser considerat en un procés perquè no compleix els requisits' (Tal alegación ha de decaer pues en el recurso de apelación no pueden plantearse cuestiones nuevas; Por lo expuesto debe decaer el motivo estudiado). En català es diu *desestimar-se* o *ser desestimat -ada* o bé *no poder prosperar* o *no poder-se acollir* (El primer motiu del recurs ha de desestimar-se; Ha de ser desestimada o cal desestimar-se la pretensió del recurrent). Ara bé: *decaer* també ocorre en l'expressió *decaer en su derecho* 'una persona física o jurídica, haver

perdut un dret perquè no ha complert algun requisit, perquè ha transcorregut el termini d'execució i no ho ha fet o perquè executant-lo ja ha rebut el que li pertocava' (La persona que no comparezca decaerá en sus derechos de admisión; El aspirante ha decaído en su derecho al nombramiento por no presentar la documentación; El señor A formuló demanda y por ello puede proseguir el recurso, pero la señora B, al no haber formulado demanda, decayó en su derecho; La parte demandada no ha presentado alegación durante el proceso y por ello ha decaído en su derecho a efectuar alegaciones; La cuantía de la pensión debe rebajarse cuando la esposa decaiga en su derecho de uso y disfrute del domicilio conyugal por liquidación del haber ganancial). En català es diu *perdre el(s) dret(s)*, a vegades amb un possessiu (El contractant ha perdut el (seu) dret a reclamar; Heu perdut el (vostre) dret de presentar-vos a la prova; La manca de subscripció del contracte per part del treballador li fa perdre el (seu) dret a percebre ajuts).

8 Conclusiones

Mentre no es modifiqui el sistema d'indicació del règim verbal en la lexicografia general hom pot incorporar-hi millores parcials. Una opció és consignar la preposició en la mateixa entrada, al costat del verb (sense que calgui renunciar a l'etiquetatge tradicional), una solució força útil en el lèxic jurídic. En qualsevol cas, la proposta s'hauria d'acabar de perfilar. Per exemple, hi ha la possibilitat d'introduir l'etiqueta *abs* o marcar d'alguna manera els complements indirectes obligatoris. ✿

Bibliografia

- BAQUÉ, Laia; CASTELLANOS, Carles; LLADÓ, Ramon (2010). *Materials i diccionari per a la traducció jurídicoadministrativa francès-català*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- CABRÉ I CASTELLVÍ, M. Teresa; GELPÍ, Cristina (2000). «Lexicographie bilingue catalan-espagnol: exemples de contrastivité dans le lexique juridique». A: SZENDE, Thomas (dir.) (2000). *Approches contrastives en lexicographie bilingue*. París: Honoré Champion, p. 335-348.
- CATALÀ, Natàlia (1996). «Tipología verbal y lexicografía». A: FORGAS, Esther (ed.) (1996). *Léxico y diccionarios*. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, p. 55-70.
- DCVB → ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de Borja (1926-1962). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Moll, 10 v.
- DGLC → FABRA, Pompeu (1932). *Diccionari general de la llengua catalana*. Barcelona: Edhasa.
- DIEC2 → INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007). *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, Edicions 62.
- DJur → *Diccionari jurídic català*. 2a ed. Barcelona: Col·legi d'Advocats, Enciclopèdia Catalana, 1997.
- DLPAM → ALEMANY, Rafael (dir.) (2008). *Diccionari del lèxic de les poesies d'Ausiàs March*. València: Denes.
- DRAE → REAL ACADEMIA ESPAÑOLA DE LA LENGUA (2001). *Diccionario de la lengua española*. 22a ed. Madrid: Espasa-Calpe.
- DSFF → ESPINAL, Maria Teresa (2004). *Diccionari de sinònims de frases fetes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- DUVC → GINEBRA, Jordi; MONTSERRAT, Anna (1999). *Diccionari d'ús dels verbs catalans*. Barcelona: Edicions 62 (amb la col·laboració de Xavier Rull i Anna Saperas).
- FREIXA, Judit; LORENTE, Mercè (2006). «La sinonímia en unitats verbals del discurs jurídic». *Papers Lextra* (Revista electrònica del grup d'Estudis de Dret i Traducció), núm. 2, p. 29-46, <http://www.lextra.uji.es/papers/2006/Freixa_Lorente06.pdf>. [Consulta: 9 novembre 2010]
- GD62 → *Gran diccionari 62 de la llengua catalana* (2000). Barcelona: Edicions 62.
- GDLC → *Gran diccionari de la llengua catalana* (1998). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- GELPI, Cristina (2006). «L'equivalència en la lexicografia bilingüe digital per a la traducció jurídica: tractament lexicogràfic i proposta de representació». A: BERNAL, Elisenda; DECESARIS, Janet (ed.) (2006). *Palabra por palabra. Estudios ofrecidos a Paz Battaner*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 93-108.
- GINEBRA, Jordi (2003). «Règim verbal i lexicografia: el Diccionari català-valencià-balear». A: GUISCAFRE, Jaume; PICORNELL, Antoni (ed.) (2003). *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 436-453.
- GINEBRA, Jordi (2008). «Els verbs de suport en català i en anglès. Estudi contrastiu a partir d'un petit corpus paral·lel». *Els Marges*, núm. 85, p. 53-72.
- JOAN CASADEMONT, Anna (2008). *Sintaxi i semàntica verbals en el discurs d'especialitat. Elements per a l'activació del valor terminològic*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- LORENTE, Mercè (2000). «Tipología verbal y textos especializados». A: GONZÁLEZ, Miguel; SOUTO, Montserrat (ed.) (2000). *Cuestiones conceptuales y metodológicas de la lingüística*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela, p. 143-153.
- LORENTE, Mercè (2002). «Verbos y discurso especializado». *Estudios de Lingüística del Español (ELIES)*, 16. <<http://elies.rediris.es/elies16/Lorente.html>>. [Consulta: 9 novembre 2010]
- LORENTE, Mercè (2007). «Les unitats lèxiques verbals dels textos especialitzats. Redefinició d'una proposta de classificació». A: LORENTE, Mercè [et al.] (ed.) (2007). *Estudis de lingüística i de lingüística aplicada en honor de M. Teresa Cabré Castellví. Volum II: De deixebles*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 365-380.
- LORENTE, Mercè (2009). «Verbos y fraseología en los discursos de especialidad». A: CASAS, Miguel; MÁRQUEZ, Raúl (ed.) (2009). *XI Jornadas de Lingüística. Homenaje al profesor José Luis Guijarro Morales*. Cádiz: Universidad de Cádiz, p. 55-84.
- LORENTE, Mercè (2011). «Defectividad verbal y discurso especializado». A: VÁZQUEZ LASLOP, María Eugenia; ZIMMERMANN, Klaus; SEGOVIA, Francisco (ed.) (2011). *De la lengua por sólo la extrañeza. Estudios de lexicología, norma lingüística, historia y literatura en homenaje a Luis Fernando Lara*. México: El Colegio de México, p. 316-333.
- MONTSERRAT, Anna; GINEBRA, Jordi (2000). «El règim verbal en el diccionari de Pompeu Fabra». A: GINEBRA, Jordi [et al.] (ed.) (2000). *La lingüística de Pompeu Fabra*, vol. II. Alacant: Institut Universitari de Filologia Valenciana; Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, p. 165-178.
- SOLÀ, Joan (1982). «El diccionari, sense barretina». *El Món* (5 març 1982). [Reproduït a: *La llengua, una convenció dialèctica* (1993). Barcelona: Columna, p. 94-98]; *Pompeu Fabra, Sanchis Guarner i altres escrits* (1984) València: 314, p. 99-105].
- SOLÀ, Joan (1992). «Necessitat d'un diccionari d'ús» (vol. I i II), *Com*, núm. 26 i 27, p. 22a-24b i 21-23.
- TABARES, Encarnación; PÉREZ, Juan Manuel (2007). «Fraseología terminológica: estado de la cuestión y ejemplo de análisis contrastivo». *Revista de Filología de la Universidad de La Laguna*, 25, p. 567-577.